

Kyrkomötets beslut tydliggör behovet av judisk-kristen dialog

Bästa sättet för vår kyrka att bidra till en rättvis fred i Israel-Palestina kan vara en dialog mellan judar och kristna i Sverige som också vågar ta upp Landets existentiella och teologiska betydelse.

När kyrkomötet fattar ett beslut som en tycker är helt galet, och när det är de nomineringsgrupper en normalt sympatiserar med, därtill några av ens vänner, som står bakom det – då blir det knepigt. Jag talar om beslutet rörande folkrätt och möjlig apartheid i Israel.

Mina argument är dock inte de som framfördes i debatten i kyrkomötet. Jag är alltså *inte* emot beslutet för att Israel är ”Mellanösterns enda demokrati”, för att vi borde stödja förföljda kristna i andra länder istället eller för att vi bryr oss oproportionerligt mycket om just Israel-Palestina-konflikten. Och jag tror inte att beslutet är ett medvetet uttryck för antisemitism.

Jag tycker att beslutet var felaktigt av andra skäl: för att jag inte är säker på att det gagnar palestinierna, för att det skadar de judisk-kristna relationerna, och även för att det är ett uttryck för att kyrkan tar på sig en roll som inte tillkommer den.

Jag är medveten om att idén att Israel kan ses som en apartheidstat har stöd av en del judiska organisationer i Israel – men jag tror ändå inte det är en fruktbar linje för att uppnå en rättvis fred. Jag undrar om det inte förvirrar mer än det förklarar att tillämpa ett begrepp från en specifik historisk kontext i en annan situation. Apartheid var det namn de sydafrikanska ledarna själva gav den politik de utformade – relativiserar vi det genom att sätta det som etikett på en annan situation?

Nu är jag inte statsvetare eller fredsforskare, så kanske har jag fel i ovanstående. Men jag har arbetat

med judisk-kristen dialog tillräckligt länge för att förstå att beslutet var en katastrof i det avseendet. Jag har blivit varse att judiska vänner som jag i alla andra frågor delar åsikter och värderingar med blir defensiva så fort det handlar om staten Israel – något som jag uppfattar bottnar i en grundläggande solidaritet och identifikation med den judiska staten. Självklart handlar det också om att i en tid av växande antisemitism är Israel en fristad dit judar vet att de alltid är välkomna.

Israel-Palestinafrågan har länge lagt en hämsko på judisk-kristen dialog, där den i stort sett varit en ”no go area”. Under min tid på Centrum för religionsdialog i Stockholms stift försökte jag skapa former för en sådan dialog, men fick ge upp. Varför vill inte ens judar som har ett engagemang för fred i Israel-Palestina inte samtala med kristna om detta? Jag kan bara försöka gissa.

Jag tror mig förstå att 2000 år av förföljelse skärper ens hörsel. Ibland hör judar något annat än det vi kristna (tror att vi) säger. När Svenska kyrkans kyrkomöte förknippar staten Israel med begreppet apartheid hör de att kristna än en gång anklagar judar för det värsta man kan tänka sig. Rabbi Jonathan Sacks hävdade att antisemitismen alltid presenterar judar och judendom som ett hot mot den för tillfället rådande högsta auktoriteten i ett samhälle. Den är som ett virus som ”muterar” utifrån hur denna högsta auktoritet definieras (under medeltiden den kristna tron/kyrkan, under moderniteten vetenskapen/rasbiologin). Och för närvarande, menade rabbi Sacks,

är mänskliga rättigheter det som de flesta människor i vårt samhälle anser vara det högsta värde som vi bekänner oss till.¹ Att sätta etiketten ”apartheid” på den judiska staten kan alltså tolkas utifrån detta paradigm.

Och när förespråkarna av beslutet säger till de judiska kritikerna att de har misstolkat skrivningen – ja, då känner judar igen den kristna retorik som i 2000 år har hävdats att de inte kan tolka sina skrifter, och som har tagit sig tolkningsföreträde till vad judendom är och borde vara, och bestämma vad judar ska göra och var de ska få bo.

I förlängningen av en brännmärkning av Israel som apartheidstat ligger bojkott, som ju bidrog till apartheidregimens fall i Sydafrika. I judiska öron låter det som ”kauff nicht bei Juden”, oavsett vad BDS-förespråkarna säger.

Vad jag vill säga är att det finns en historia som inte så många kristna men i stort sett alla judar är medvetna om, som färgar hur judar uppfattar det kristna säger. 2000 år av förföljelse skärper inte bara hörseln, det har också skapat en djup misstro som inte övervunnits av de senaste 70 åren av trevande dialog.

Den israeliska dialogaktivisten Debbie Weissman brukar säga att för att uppnå fred behövs både peace makers, fredsskapare, och peace builders, fredsbyggare. Fredsskaparna är politikerna, de som ingår avtal och stiftar lagar. Fredsbyggarna är civilsamhället, organisationer och religiösa samfund, som genom dialog och samarbete bygger en grund för att de beslut och avtal som politikerna åstadkommer ska kunna förverkligas. »

Som kyrka hör vi till fredsbyggarna. Freden måste bygga på folkrätten, och det är politikernas sak att tillämpa den, men konflikten har också religiösa och existentiella dimensioner – och där skulle vi som kyrka kunna verka för en djupare förståelse. Rabbinen och tidigare Knessetledamoten och ministern Michael Melchior har konstaterat att fredsarbetet hittills har uteslutit de religiösa aktörerna – och att det kan vara en faktor i misslyckandet. Han har tagit initiativ till möten mellan ”fundamentalistiska” (i brist på ett bättre ord) judar och muslimer – projektet Amanah i Malmö är en avläggare av det initiativet.

Melchior insåg alltså att dialog mellan judar och muslimer i Sverige var en byggsten i fredsbyggandet i Israel. På samma sätt tror jag att en dialog mellan judar och kristna i Sverige där vi strävar efter att lyssna och bygga tillit kan vara ett sätt för vår kyrka att bidra. Och då handlar det inte minst om att försöka förstå Landets och staten Israels roll i judendomen.

Enligt Ruth Langer, en av redaktörerna till den nyutkomna antologin *Enabling Dialogue About the Land*, kan kristna inte förstå den judiska traditionen utan att erkänna den centrala

roll landet spelar, och att det är en del av såväl religiös som sekulär judisk identitet.² Därmed inte sagt att det finns en enda teologi om landet inom den judiska traditionen, tvärtom – och Langer menar att judar engagerade i dialog med kristna bör försöka förklara dessa komplexa sammanhang.³

Att tala teologiskt om Israel är inte att förneka att en lösning av konflikten måste bygga på folkrätten och inte på fundamentalistisk bibeltolkning. Men om vi inser att idén om ”den vandrande juden”, att judarna genom att avvisa Jesus som Messias förverkat rätten att leva i Israel, är en del i hela det ersättningsteologiska komplexet – då kan vi fråga oss i vilken mån den idén påverkar vår syn på staten Israel. Och vi kan inse att om Landet är en ofrånkomlig del av judiska teologier så är det även så i kristna teologier, fast på andra sätt. Vi behöver teologisk reflektion över detta, och den ovannämnda boken är ett gott hjälpmedel för sådan reflektion, där judar, muslimer och kristna från olika traditioner, palestinier och israeler kommer till tals.

Min vision är att vi skulle kunna lyssna till varandras berättelser om

vad Landet betyder för oss personligen och i de traditioner vi tillhör. Men den tillit som ett sådant samtal förutsätter finns alltså inte. I sitt Vinterprat i P1 sade Antje Jackelén apropå kyrkans ursäkt till samerna följande: ”Där det ömsesidiga förtroendet är lågt finns bara minimalt utrymme för misstag.” Kyrkomötets beslut var ett stort misstag. Men kanske kan det bli ”a blessing in disguise” som tydliggör att vår kyrka sedan Guds vägar kom 2001 har försummat att fortsätta den dialog som dokumentet skulle vara en startpunkt för? Är det dags att ta tag i de judisk-kristna relationerna nu? Kanske med en vitbok om Svenska kyrkans relation till Sveriges judenhet?

HELENE EGNELL

Noter

1. <https://rabbisacks.org/mutating-virus-understanding-antisemitism/>
2. Philip A Cunningham, Ruth Langer & Jesper Svartvik: *Enabling Dialogue About the Land. A Resource Book for Jews and Christians*, Paulist Press 2020, s 272
3. Ibid. S 43

Följ Svensk Kyrkotidning på Facebook

Gå till facebook.com/svenskkyrkotidning och klicka ”gilla” för att få kontinuerlig information och uppdateringar om Svenska kyrkans viktigaste kritiska röst.